

KMETOVALEC.

Ilustrovan gospodarski list s prilogo „Vrtnar“.

Uradno glasilo
c. kr. kmetijske družbe vojvodine kranjske.

Urejuje **Gustav Pirc**, družbeni tajnik.

„Kmetovalec“ izhaja 15. in zadnji dan v mesecu ter stoji s prilogo vred 2 gld., za gg. učitelje in ljudske knjižnice pa le 1 gld. na leto. — Udje c. kr. kmetijske družbe kranjske dobivajo list brezplačno.

Inserati (oznanila) zaračunajo se po nastopni ceni: Inserat na celi stran. 16 gld., na $\frac{1}{2}$ strani 8 gld., na $\frac{1}{4}$ strani 5 gld. in na $\frac{1}{8}$ strani 3 gld. Pri večih naročilih velik rabat. Družabnikom izdatno ceneje.

Vsa pisma, naročila in reklamacije pošiljati je c. kr. kmetijski družbi v Ljubljani, v Salendrovih ulicah števil. 3.

Št. 14.

V Ljubljani, 31. julija 1892.

Leto IX.

Obseg: Past za polže. — O prihodnji trgatvi. — Mešanec. — Razne reči. — Vprašanja in odgovori. — Gospodarske novice. — Uradne vesti c. kr. kmetijske družbe kranjske. — Tržne cene. — Inserati.

Past za polže.

Polži naredi včasih veliko škodo, zlasti ob mokrih letih, kakeršno je letošnje, zato gotovo mnogim ustrežemo, če prijavimo način, kako jih loviti. Nemški gospodarski list „Oeconom“ priporoča narediti v ta namen posodo, kakeršno kaže podoba 44. Ta posoda naj ima 25 cm premera in v sredi odprtino s 7 cm premera. Posode se polože na grede, koder hočemo polže loviti. Kakor je znano, gredo polži po noči iz svojih skrivališč na plen, a po dnevi se poskrijejo, pri čemer jim te posode prav zelo prav pridejo. Polž prileze skozi odprtino v posodo in se prilepi na natranjo votlo stran. Ako jih nekaj dni ne motiš, drste se celó v tej posodi od julija naprej, in pomoriš lahko veliko jajec. Seveda ni potrebno toliko časa čakati, marveč najbolje je polže vsak dan iz posode postrgati ter jih dajati kuretini, kateri so izvrstna piča. Kdor nima kuretine, umori naj jih na drug način ter jih porabi za gnoj, zlasti hruševemu drevju, kateremu ugajajo zarad mnovega apna, ki je v njih. V eni posodi lahko vloviš v eni noči po 15 do 20 polžev. Na vsakih 5 kvadratnih metrov zadostuje ena posoda, ker polž i tako daleč okrog ne mara hoditi. Sicer pa ni ravno, da bi morale biti posode, polži se tudi radi skrivajo pod stare deščice, ki so položene nad kakšno votlino, kakor kaže podoba 45.

Podoba 44.

O prihodnji trgatvi.

I.

Mošt je naraven pridelek, vino pa ne, ker nastane šele po prizadevanji človeka. Vino je torej izdelek iz mošta, in ker je kakovost vsakega izdelka zavisna od kakovosti surovine, iz katere se izdelja, in od razuma, s katerim se izdeluje, zato je čisto naravno, da je dobrot vina zavisna od kakovosti grozdja, oziroma mošta, ter prav zelo tudi od načina izdelovanja, t. j. kako zvršimo trgateg, kako pustimo vino kipeti in kako ravnamo z njim v kleti. Kako vinograd obdelavati, katere trte odbirati za razmnožitev i. t. d., da dobomo dobrega grozdja, katero nam bode dalo dobrega vina, o tem ne nameravamo pisati, pač pa o trgatvi in kipenji.

Podoba 45.

Predno začnemo o trgatvi sami, naj nekoliko izpregovorimo o moštu in kipenji ter povemo, kako važno je trgati le popolnoma zrelo grozdje.

Sladak okus moštov priča, da je v njem nekaj, kar imenujemo sladkor. Toda to ni tist sladkor, s katerim sladimo v navadnem življenji jedi in pijače in ki ga dobivamo iz sladkornega trsa ali iz sladkorne pese. To je bistveno drugačen sladkor, kakeršnega nahajamo v vsem sladkem sadju, katerega je tudi v medu obilno in ga lahko izdelujemo tudi iz skroba (štirke), da celo iz lesa. Imenujemo ga grozdni sladkor. Dober mošt ima okoli 20 % takega sladkorja. Nastaja, kedar začenja

grozdje zoreti, in množi se v njem, čim bolj se grozdje zori. Čim več je sladkorja v moštu, tem boljše, močnejše in trpežnejše postane vino. Po tem lahko sodimo, kako važno in koristno je, če odlašamo tako dolgo s trgatvijo, da grozdje popolnoma dozori, in kako napačno delamo, kedar se prenačimo s trgatvijo. Na pol zrelo grozdje nam nikakor ne more dati zrelega grozdja.

Moštov sladkor je pa tudi glavna snov, katera dela kipenje, in da se tudi ona spreminja, vidimo jasno iz tega, da se moštu sladki okus polagoma izgublja. Sladek mošt ne pijani, šele kedar sladki okus pojemlje in se poizgublja, začena grozdni sok pijaniti, in to je, kar znači vino. Sladkor se izpremeni polagoma skoro ves v dve novi snovi, in sicer v eno tekočo, koja ostaja v vinu in je dela upijanljivo, ta je alkohol ali vinski cvet, in eno zrakovno, koja provzročuje, da vino pri vrenji vzkipeva, in ta je ogljena kislina. Obeh nastaja blizu enako množino, tako da dobivamo iz mošta z 20 % sladkorja vino, koje ima blizu 10 % alkohola.

Toda pri kipenji se ne smemo ozirati samo na sladkor, kajti on sam za se v vodi raztopljen nikdar ne zavre. Za to treba še druge snovi, katera se imenuje kipečna vzbuditeljica ali ferment in ki ostane po vrenji na dnu bednja (čebra) ali soda kot vlečna, lepljiva snov, kot drožje. V sladkem moštu ni še nič droži, ampak v njem je raztopljena snov, katera je zelo podobna beljaku v jajci in se zato tudi imenuje beljakovec. Ta beljakovec se izpremeni med vrenjem v drožje, koje se iz vina ločijo. Ta pravilna in kolikor mogoče popolna ločitev beljakovca v obliki droži je pa za dobroto in trpežnost vina prav posebno važna, kajti beljakovec pripada onim snovem, koje lahko razpadajo in gnijejo, in po dotiki z drugimi snovmi daje to lastnost tudi vinu.

Če ostane torej znatna množina beljakovca v vinu, vedno se bode hotelo razkrajati, kislilo in gnilasto vreti. Zato si moramo prizadevati, da to škodljivo snov kolikor mogoče popolnoma iztrebimo iz vina. Najnaravneje se doseže to, če vino pravilno in popolnoma dokipi, vsled česar se sladkor skoro do čistega izpremeni v alkohol in ogleno kislino. Če ni premnogo beljakovca v vinu, loči se skoro ves iz njega in vino se naglo izčisti ter postane trpežno. Da postaja vino motno ali kalno, krive so beljakovine, katere so po vrenji zaostale v vinu in se ob gorkoti začenjajo ločevati. Pri tem pa začena vino vnovič vreti, s prva res po malem, pogostoma pa nastopa ob vročini kislilo ali gnilasto vrenje. Zato je kalnost vina zanesljivo znamenje, da se namerava zbersati.

Da škodljive beljakovine v vinu zaostajajo, prihaja od dveh vzrokov:

- 1.) Mošt jih je imel preveliko množino in
- 2.) vrenje je bilo neredno in je včasih tudi čisto prenehavalo.

Pri nas se godi oboje.

Znanstvene preiskave nam kažejo to: Nezrelo grozdje ima prav mnogo beljakovca in sluzca, mej zorenjem se pa poizgubi velik del teh snovi. Čim zrelejše je grozdje, tem manj je v njem teh škodljivih snovi. Zgodnja trgategv nam daje torej ne samo kislilo, ampak tudi malo trpežno vino. Zato poudarjam še enkrat: Iz nezrelega grozdja ne bo nikdar zrelega vina! Narejajmo mošt iz zrelega grozdja, potem se ne zgodi lahko, da bi v njem bilo preveč beljakovca.

Mešanec.

I.

Gnoj je za kmetijstvo tako važen, da kmetovalcu ne moremo zadosti priporočati, naj ravna ž njim kolikor moči skrbno. Ker pa mu živalski (hlevski) gnoj ne zadostuje, naj ravna ž njim še tako skrbno, gledati mora, da nadomesti ta nedostatek, kakorkoli uže more. V gospodarstvu ima vse polno odpadkov, katerih ne ve porabiti in ki mu včasih delajo še preglavico. Te odpadke kmetovalec lahko porabi prav pametno in uspešno. Zbira naj jih, meša in pripravlja za gnoj — „mešanec“. Na ta način si bo pomagal v dvojnem oziru. Ker vsi odpadki takoj pridejo na določen kraj, je povsodi lepo snažno, na drugi strani pa si pripravi izbornega gnoja, kakega bi ne smelo mankati v nobenem gospodarstvu.

Za napravo mešanca je treba zbirati, mešati in pripravljati primernih snovi. Za mešanec je dobra vsaka reč, ki ima kaj gnojilne moči v sebi. Gnojilno moč — več ali manj — pa imajo skoraj vsi odpadki v gospodarstvu. Seveda je mešanec tem boljši, čim bolj gnojilen je. Da vsaj nekoliko lahko sodimo o porabnosti mešanca, dobro bo, če si ogledamo nekaj tvarin, ki jih lahko rabimo zanj. V to svrhu so dobre živalske, rastlinske in rudninske snovi.

II.

Drugače neporabni mesni odpadki so izborni za mešanec, ker imajo v sebi veliko najvažnejših redilnih snovi, posebno dušika. Ker toľšča ovira razkroj, dobro je, če se odpravi. Tudi je treba ločiti meso od kosti. V ta namen se kuhajo mesni ostanki v vodi, kateri je pridejane nokoliko žveplene kisline. Toľšča, ki se nabere na vrhu, se posname, meso se loči od kosti, dene na mešančev kup, potrese z mavcem (3—4 %) in pokrije s prstjo; potem pa se še juhe prilije, ker ima raztopljenih v sebi nekaj redilnih snovi. Kost se teže raskroji, zato jih je treba posebe pripravljati in šele pozneje pomešati med drugi mešanec. Tudi iz kosti je treba izpravi toľščo; kuhati jih je treba v žveplenokislji vodi (10 % žveplene kisline). Kost dajo izbornu gnojilo, ker imajo jako mnogo za rastlinstvo prevažne fosforove kisline v sebi. — Tudi drugi odpadki živalski, ki se drugače ne dajo dobro porabiti, naj pridejo v mešanec, na pr. neporabljeni drob, kri, dlake, rogovi, parklji, perje. Vse te snovi imajo mnogo dušika v sebi. Da se pa laže raskrajajo, treba jih je razsekati na drobno.

Nekatera leta se prikaže rjavi hrost (melolontha vulgaris F.) tako mnogoštevilno, da navdaja kmetovalca opravičen strah. Hrost pade po drevju ter mu ogloje listje in cvetje, potem pa znese v zemljo zalego, iz katere se izvali ogrc (podjed). Kakšno kvaro dela ogrc po polji, vedo kmetovalci prav dobro in ravno letos imajo o tem po mnogih krajih žalostnih izkušenj. Seveda je treba napovedati temu kvarljivcu vojsko. Saj imamo celó zakon, ki nas sili k temu. Nabrane hroste lahko pokrmimo perutnini in prasičem, ali pa jih podelamo v mešanec. Ker so zelo redilni, dobri so za oboje. Najlaže jih je pomoriti na ta način, da se nabere v rjuho, potem pa pomečejo v kotel v vrelo vodo. Na mešančevem kupu se razgrnejo, potresejo nokoliko z apneno moko in pokrijejo s prstjo. — Pa tudi za plugom jih je treba pobirati. Vseh seveda ni moči pobirati, vender pa tudi to, kar se stori, precej izda.

III.

Rastlinske snovi so za mešanec zato prikladne, ker imajo v sebi vse redilne tvarine. Seveda ne vse enako veliko, ampak vsaka po svoji naravi in po razmerah, v

kakeršnih je vzrasla. Vsaka rastlinska snov, ki se drugače ne da porabiti boljše, podela se lahko v mešanec. Tako imamo na pr. različen plevel, ki ga ne pokrmimo. Večkrat se nahajajo taki plevelni kupi po njivah ali okrog njih, ne da bi kaj prida zadeli. Spraviti jih je treba na mešanec. Krompirjevec po nekaterih krajih pokrmijo, po drugih ga požgo suhega. Ker pa je krompirjevec malovredna krma, je najboljša, če ga podelamo v mešanec, kjer tvori tudi sprstenino; če ga pa požgemo, ostane nam samo pepel. V mešanec je treba podelati tudi drob in prah iz skednjev, svislj, senic i. t. d. Ker pa je v njem tudi seme različnih rastlin, posebno plevela, zasejali bi z mešancem zopet plevel, koder bi z njim gnojili, če bi semenu ne uničili kaljivosti. Zato je treba seneni drob in prah položiti ob kraji mešančevega kupa, da kali seme že tukaj in potem rastline pred zorenjem lahko požanjemo in podelamo v mešanec. Še bolje pa je, če seneni drob in prah poparimo, predno ga denemo na mešančev kup. Če se kaj krmil pokvari, ni moči drugače okoristiti se z njimi, kakor da jih podelamo v mešanec. Tudi obrtne odpadke, ki niso za krmo, porabimo zanj. Žaganje in tnalovina*), pa tudi čreslo so dobre snovi za mešanec. Ker pa se nerade razkrajajo, dobro jih je nekoliko potresti z apneno moko in pokriti z zemljo.

Razne reči.

— **Maža za mokre in plesnive stene** je po novjših izkušnjah najboljša nastopna: Razdrobi v prah 93 delov opeke, potem posebe 7 delov svinčenega glaja (Bleiglätte) ter vse skupaj zmešaj in prilij toliko lanenega olja, da se naredi maža, ki se na steni razmaže. Maža se v 3 do 4 dneh strdi in ne propušča več vlage skozi zid.

— **Dober svet gospodarjem.** V nekem kmetijskem listu je brati to le: Trdno se držim pravila, da nikdar delavca ne oštejem v prvi jezi zaradi kake nepravilnosti, celo mu pa ne odpovem službe ter tudi ne vzprejem odpovedi njegove. V takih slučajih rečem: Jutri se dalje pogovoriva. Drugi dan delavec sam prizna svojo pomoto, ako sam z njim govorim. Mnogokrat so mi blii delavci in posli hvaležni, da sem jim dal odloga za premislek, in taki so postali moji najzanesljivejši delavci.

— **Nov mišji strup.** Profesor Loeffler v Greifswaldu na Nemškem je našel glivo, ki provzroča mišim hudo kužno bolezen, znano pod imenom "mišja vročinska bolezen". Po najnovejših poročilih ima ta iznajdba veliko praktično vrednost za kmetovalce, kakor so to izkusili na Grškem. Na Grškem delajo zadnja leta miši po polji tako strašansko škodo, da vse do zadnjega zrna požro. Grška vlada je poklicala profesorja Loefflerja na pomoč, in on je storil to le: S pomočjo vojakov in kmetov so po polji natresli cele košare fino razrezanega kruha, namočenega v tekočini, v koji so bile gori omenjene glive. Poprej so pa še dokazali, da ta gliva ni niti ljudem škodljiva, ker so nekateri profesorji tak namočen kruh brez škode použili, niti ne domačim živalim, kar so tudi poskušnje dokazale. Po osmih do devetih dneh se je pokazalo, da škoda po miših ponehava, in čez nekaj časa je popolnoma ponehala. Miši so kar trumoma ležale po njivah, in bolne so se počasi plazile ter tavale po njih. Iz kratka, uspeh je bil popoln. To je prvič, da je veda o glivah praktično s tako velikim uspehom nastopila.

— **Murini koristne živali.** Vsem znani murini so jako koristne živali, ker pokončavajo mnogo družih majhnih rastlinam škodljivih mrčesov, rastlinam pa nič ne škodujejo.

*) Iveri in treske, ki odpadejo pri pripravljanji drv.

— **Varujte meso tobakovega dima.** Neki francoski zdravnik je poskušal, kako vpliva tobaka dim na meso. Preveril se je, da ga ostrupi. Podgane od takega mesa pokrajo, psi ga ne jedo drugače, nego če se jim pomeša mej drugo jed. V tem slučaju pa zbolé Tobakov dim pa huje vpliva na kuhano ali pečeno meso, nego na sveže.

Vprašanja in odgovori.

Vprašanje 154. Imam precej visoko njivo, katero mislim spremeniti v travnik. Kdaj in kakšne vrste trav naj posejem? Ali jih smem že sedaj med ajdo sejati? Koliko semena se potrebuje na eno oralo? (J. P. v. Z.)

Odgovor: Obširen odgovor na Vaše vprašanje je v 5. in 6. št. letošnjega "Kmetovalca" v članku "Pridelovanje krme na polji". Najboljša setev deteljnih in travnih zmesi je pomladanska, in sicer pod žito, katero pomladi obsenčuje nežne travne rastline ter jim pridruže vlago; po leti se pa rastline okrepe in pridejo čvrste v zimo. Tudi setev pod ajdo ni slaba, ima pa vendar to slabo stran, da pridejo travne rastline slabotne v zimo ter lahko pozebejo, zlasti če je zima huda.

Vprašanje 155. Kje bi dobil toplomer za merjenje notranje živalske toplote, kakeršnega kaže 2. slika v knjigi družbe sv. Mohora "Domači živinozdravnik", in koliko stoji? (I. T. v. Z.)

Odgovor: Take toplomere pod imenom "aerztliches Taschenthermometer in 1/10° getheilt" prodaja H. Kappeller jun. na Dunaji (Wien, V. Kettenbrückengasse Nr. 9), in sicer v medeni pušici po 4 gld. 50 kr., v leseni pa po 4 gold.

Vprašanje 156. Imam pod stanovanjem konjski hlev, iz katerega mi posebno ob deževnem vremenu po vsem stanovanju zelo smrdi. Prosim pojasnila, kaj naj počnem, da ne bo iz hleva tako smrdelo? Slišal sem, da je zoper to dobro potresati v hlevu s 17 % tnm superfosfatom in šotnim drobirjem (Torfmull). Ako je to res, kje je dobiti superfosfata in šotnega drobirja? (A. R. v. M.)

Odgovor: Smrad, ki prihaja iz konjskega hleva, je od amonijaka in njegovih spojin, ki se delajo pri razkrajanju gnoja, posebno gnojnice. Da bode ta smrad odpravili, mora biti hlev dobro urejen, morate nastiljati z dobrim in pravim nastilom ter s posebnimi reči vezati amonijak na gnoj. Glede hleva je omeniti, da bodi tako narejen, da ne more gnojnica v njem zastajati, torej ne lesena tla, ampak tlakana, od katerih se gnojnica odteka po jarku iz njega. V lesenih tleh se nabira scalnica, katera se razkaja in dela smrad. Razen tega imej hlev tudi oddušnike. Stelja je običajno od slame, a slama veže malo amonijaka, boljša je prst, a najboljša je šotna stelja (Torfstreu), katera popije največ gnojnice in največ amonijaka posrka. Šotna stelja je boljša kot šotni drobir (Torfmull), ker je cenejša in bolj groba. Šotni drobir je le za stranišča. Šotne stelje doboste pri Jan. Koslerji v Ljubljani, ki ima veliko tovarno za šotne izdelke. Razen tega se pa amonijak še veže z gipsom, s katerim se v konjskem hlevu vsak dan posipa, in pa z železno galico, katera se v vodi raztopi in potem z njo škropi. Ako z zadnjo raztopino Vaš hlev dobro poškopite, smrad za nekaj časa popolnoma poneha. Fosfati sicer vežejo amonijak, a ne veliko in so tudi dragi. Ako pa hočete superfosfata kupiti, doboste ga pri Luckmannu & Bambergu v Ljubljani.

Vprašanje 157. Kaj je vzrok, da mi kolarabe pokajo, t. j. da se razcepijo na 2 do 3 dele, kadar vzrastejo za oreh debele? Prepričan sem, da to ni ne od zemlje, ne od ognja, po tudi ne od vrste, ker sem sejal pet vrst, a se vse enako ponašajo? (A. B. v D. v Dalmaciji.)

Odgovor: Da Vam kolarabe ne bode pokale, morate

sadike kolikor mogoče mlade presaditi iz semenske grede ter jim le ob suši priliti Velika mokrota in zelo rodovitna in gnojna zemlja sta najvažnejša vzroka pokanju.

Vprašanje 158. Katere vrste **grah** je najbolj priporočen in najzgodnejši? (A. B. v D.)

Odgovor: Francozi, ki imajo najfinejše vrste graha, imajo za najbolj zgodnje vrste nastopne: „Prince Albert“, visok 80 cm, bel, najzgodnejši od vseh; „Caractacus“, 90 cm visok, bel, skoraj tako zgoden kakor prvi, a rodovitnejši. Od nizkih vrst je pa priporočen „Pois nain très hatif, à chassiss“, ki je 25 cm visok, bel in najboljši za hitro rast v gorkih gredah. Vse te vrste doboste pri Vilmorin-Andrieux & Comp., Paris, Quai de la Mégisserie 4. Ta tvrdka dopisuje tudi nemški.

Vprašanje 159. Imam nekaj **kipelnih kadi** od mehkega lesa, katere bi rad pobarval, da bi bile trpežnejše, a da bi ne dale vinu kakega duha. Katero mažo bi mi priporočali? (A. B. v D.)

Odgovor: Ako hočete kadi pobarvati, storite to s kate-rokoli oljnato barvo, pobarvajte jih pa le od zunaj, a ne od znotraj. Kipelne kadi bodele pa brez vsake maže in brez vsakega barvanja ravno toliko časa ohranili, če jih po porabi dobro izmijete, v senci počasi posušite ter potem na hladnem in zračnem kraju hranite.

Vprašanje 160. Katera maža je najbolj priporočena, da se **železnih obročev ne prime rja**? (A. B. v D.)

Odgovor: Železni obroči se prav dobro obvarujejo rje, če se prevlečejo še vroči s kovaško smolo, katera jih naredi lepo črne in svetle. Tudi mazanje z oljnato barvo je prav dobro, a najprvo jih je namazati z minijevjo (to je rdečo) barvo in potem šele s tisto, katera se želi.

Vprašanje 161. Rad bi porabil odpadajoče saļje, ki je večinoma še zeleno, za **sadni kis**. Prosim pouka, kako delati sadni kis na priprost način? (A. P. v Z.)

Odgovor: V ta namen vzame se primerna posoda, najboljše velik prsten lonec, vanj se mečejo jabolka in odpadki jabolk. To vse se zalije z vrelo vodo. Kadar se zopet sadje ali odpadki dodevajo, pa se doliva voda, in tako se nadaljuje, dokler ni lonec poln. Ob gorkem vremenu postavlja se posoda, skrbno pokrita s platnom ali ruto, na sonce; kedar je hladno, pa se spravlja na gorak kraj v hiši. V 6 do 8 tednih se tako skisa izvrsten rumenkast jesih. Jesih pa bode toliko boljši in močnejši, kolikor bolj zrelo je sadje, kajti tem več je sladkorja, ki pokipi in se spremeni v alkohol, iz katerega nastaja potem očetna kislina.

Vprašanje 162. V našem svinjskem hlevu se je prikazala pred štirimi tedni znana **kužna bolezen rdečica** (nemški „Rothlauf“, a ne „Milzbrand“), katera pobere vsak teden 3 do 4 najlepše prasiče, in sicer le po $\frac{1}{2}$ do $1\frac{1}{2}$ leta stare. Poklicani živinozdravnik ni drugega svetoval, kakor dati obolelemu prasiču kalomela, ter povedal, kako z zdravimi ravnati in kako hleve razkuževati. Ako ravno se natančno po njegovih besedah ravnamo, vendar bolezen ne preneha. Kaj nam Vi svetujete? (J. B. oskrbnik v T. na Koroškem.)

Odgovor: Rdečica prasičev je neozdravna, in gospodarju je paziti, da jo prepreči. Kadar je pa prasič zbolel, pa ne pomaga noben lek. Najboljše in popolnoma zanesljivo sredstvo zoper rdečico prasičev je cepljenje, a tudi to le tedaj pomaga, če se cepijo popolnoma zdrave živali. Ne glede na cepljenje je pa prvi pogoj velika snaga v hlevu in pa razkuževanje. V svinjaku, v katerem je prasič za rdečico poginil, ne odkrižamo se bolezni nikdar, ako svinjaka popolnoma ne razkužimo, kar je pa pri lesenih svinjakihi skoraj nemogoče. Prvo sredstvo zoper prasičjo kugo je dober, zidan svinjak s tlakanim dnom, ki je lahko vedno snažen. Najboljše je, če ni v njem prav nič lesenega, niti lesenih korit ne. Kadar v takem hlevu prasič za to boleznijo

pogine, tedaj je svinjak na novo pobeliti, tla močno z vodo izprati, najboljše če se dodene vodi karbolineja ali kreolina, lesene dele svinjaka pa je najboljše sežgati, a le, če so veliko vredni, s prav močnim lugom izprati. Gnoj se kam v zemljo zakopje, kamor ne more nobena žival, ali še boljše ga je posušiti in sežgati. V nemškem listu „Landwirtschaftliche Thierzucht“ z dne 11. novembra l. l. sta na enako vprašanje naslednja dva odgovora: Dr. G. W. piše: Zdravljenje rdečice je brezuspešno, bolezen pa se da preprečiti. Najboljše sredstvo je solna kislina, katere se dene v krmo, in sicer 1 navadno žlico na vsako vedro krme. Koder tako delajo, ne prikaže se ta bolezen nikdar. Ker rdečica prasiče napada le po leti, zato se to zdravilo daje od 1. maja do 1. novembra. Razen tega je svinjak dobro prevetravati ter dajati živalim čiste pitne vode, v katero se kane nekaj kapljic raztopljenega železnega vitriola. Iz drugega odgovora v omenjenem listu priobčujemo to le: „Na graščini Aust-Pawlowitz na Poznanskem in v njeni okolici je lansko poletje zlasti meseca avgusta kuga strašno močno nastopila. Graščinsko oskrbnništvo je od nekega L. Meyer-ja v Poznani po telegrafu naročilo njegovo sredstvo proti rdečici, kojega stoji 6 funtov 10 mark (6 gld). Predno je to sredstvo došlo, poginili so 3 prasiči in 4 so bili vidno bolni, a ti so ozdraveli, ko so dobili po dvakrat tega zdravila, in so uže drugi dan hlastno jedli. Vsi drugi prasiči so dobili tega zdravila, a nobeden ni več poginil. Tudi drugi posestniki so potem dobili to sredstvo in vsi so je rabili z enakim uspehom, zato — tako piše oskrbnništvo — ne moremo kaj, da ne bi razglasili te spričane resnice. „To prijavljamo, ne da bi sami v to verovali, kajti naše prepričanje je, da ni leka zoper rdečico, a sredstvo, ki to bolezen prepreči, je pa edino cepljenje in snaga.“

Gospodarske novice.

* † **Gospod Andrej Živic**, gozdar Vipavske grajščine na Colu ter družbeni član, je umrl 19. t. m. Naj počiva v miru!

* **Konjarski odsek** c. kr. kmetijske družbe kranjske je imel 14. julija t. l. sejo na Selu pod Ljubljano, pri kateri so bili navzoči odborniki gg.: Gams, Hanslik, Lenarčič, Perdan, Pirc in Seunig ter podpolkovnik g. Wild kot zastopnik žrebčarskega depota v Gradci. Odsek je ukrenil predlagati, da se odstranijo za pleme nesposobni žrebci: Pluto, Favory in Brabant ter v zasebni reji bivajoči težki žrebec Babbist v Dolu. Namesto teh, potem namesto Gouverner-ja ter dveh težkih v zasebni reji bivajih žrebcev, ki preideta letos v last svojih oskrbovalcev, ukrene odsek prositi 4 težkih in 3 lahkih novih žrebcev. — Žrebca Schagyja, ki je za Kranjsko prelahek, predlaga odsek zamenjati s Primorskim žrebcom Multom Aubryjevega rodu. — Odsek nadalje ukrene predlagati, naj sicer pride težek žrebec na Dobrovo v zasebno rejo, vendar pa ostani žrebčarska postaja v Horjulu z enim večim težkim žrebcom in z enim lažim.

* **Cepljenje prasičev zoper rdečico** je glavni odbor za poskušnjo to pomlad pričel, in dasi je bilo le malo živinčet pocepljenih, vendar lahko trdimo, da s prav dobrim uspehom. Gospod družbeni odbornik in c. kr. okrajni živinozdravnik A. Folakovski, ki jo radovoljno prevzel cepitev, se močno trudi, da bi se vsi prasiči cepili, kajti velikanska je škoda, ki jo trpe naši živinorejci vsled rdečice teh živali. Da se je pa uže letos pričelo cepiti, zasluga je tudi slav. županstva na Vrhniki ter gosp. Jarneja Janše na Drenovi Gorici, ki se ni dal strašiti z nepotrebnim nasprotovanjem ter je prvi dal najboljši vzgled. — Čujemo, da razsaja rdečica tudi letos po mnogih krajih hudo in provzročuje strašno škodo. Glavni odbor bo skrbel, da mu bode mogoče ustreči vsakemu, ki bo hotel dati

cepiti prasiče zoper rdečico, in sicer tako, da bude vsestransko ustreženo.

* **Mejnaredno pregledovanje žrebcev** bude na izpodbudo c. kr. kmetijskega ministerstva in pod pokroviteljstvom Nj. c. in kr. visokosti prevzvišenega gospoda nadvojvode Frana Ferdinanda na Dunaji, in sicer od 15. do 18. oktobra t. l. Vse podrobnosti se pozvedo pri c. kr. kmetijski družbi v Ljubljani.

Uradne vesti c. kr. kmetijske družbe kranjske.

Posnetek iz zapisnika družbenega občnega zboru dne 9. junija 1892.

(Dalje.)

Na vrsto pridejo sedaj poročila in predlogi odborovi. Glavni odbornik gospod Lenarčič pravi, da je društveni tajnik, ko je poročal za samostalni konjerejski odsek, uže naglašal, kako lepo je napredovala konjereja na Kranjskem, da se lahko meri tudi z deželami, po katerih je konjereja v najlepšem razcvitu. Da se je dosegel tako lep uspeh, velika zasluga je gospodov Evgenija pl. Schlosserja c. kr. ministerijalnega svetnika in referenta v c. kr. kmetijskem ministerstvu za konjerejstvo, in Ivana Wild-a, c. in kr. podpolkovnika in poveljnika c. kr. žrebčarskega depota v Gradci, kateri je bil tudi dolgo vrsto let poveljnik c. kr. žrebčarskemu depotu na Selu pod Ljubljano, kateri še zdaj spada pod njegovo vrhovno oddelno poveljstvo. Običajno je in utemeljeno v § 4. društvenih pravil, da se take osebe, katere so si pridobile posebnih zaslug za kmetijstvo, izvolijo častnimi člani c. kr. kmetijske družbe. Ker spada konjereja gotovo k najvažnejši stroki kmetijstva ter sta jo pospeševala imenovana gospoda uže leta in leta, zadnji čas posebno s tem, da so se ustanovile tri nove žrebčarske postaje na Kranjskem, nasvetujem v imenu glavnega odbora kmetijske družbe, da se imenujeta častnima članoma c. kr. kmetijske družbe. (Živahno odobravanje z vseh strani.) Predlog gospoda Lenarčiča se vzprejme soglasno.

Na vrsto pridejo sedaj poročila in nasveti podružnic. Društveni predsednik gospod cesarski svetnik Murnik naznani, da jih bude društveni tajnik gospod Gustav Pirc prečital in potem utemeljeval ali društveni tajnik ali pa dotične podružnice zastopnik in stavil svoje nasvete.

Društveni tajnik gosp. Pirc pravi, da so prvi predlogi, kateri se tičejo družbene uprave. Mokronoska podružnica predlaga: »Z ozirom na to, da oni družbeni člani, ki ne prejema »Kmetovalca«, ampak »Oeconomu«, niso obveščani o družbenih oglasilih, zlasti ne o oddaji plemenne živine, semena, galice i. t. d., naj se naroči glavnemu odboru, da v bodoče skrbi, in sicer bodisi z neposrednimi naznanili dotičnim udom, ali pa s posebno prilogo »Oeconomu«, seveda v nemškem jeziku«.

Tajnik gosp. Pirc pravi, da mu je, ker zastopnik Mokronoske podružnice ni navzoč, opomniti, da mej 2400 udi kmetijske družbe je le 150 tacihi udov, kateri prejema nemško glasilo »Oeconom«. Gotovo je, da naj bodo tudi nemški udje kmetijske družbe istotako deležni vseh pravic, katere jim jamčijo pravila, in da torej smejo zahtevati, da so obveščeni o vsem, kar ukrene glavni odbor. Da se pa pravična ta zahteva spravi v soglasje s predlogom, in sicer tako, da se na en ali drug način ustreže želji brez prevelikih denarnih žrtev, nasvetuje tajnik gosp. Pirc, da se predlog Mokronoske podružnice izroči glavnemu odboru v primerno rešitev. Ta nasvet je bil vzprejet.

Tajnik gosp. Pirc poroča nadalje o Tuhinjske podružnice predlogu, ki se glasi: »V prospeh družbe je želeti, da bi izhajal družbeni imenik, kar naj občni zbor ukrene«.

Zastopnik Tuhinjske podružnice gospod župnik Kljun utemeljuje predlog in pravi, da je podružnica stavila predlog v tem

smislu, da bi se tiskal imenik vseh udov in razpošiljal udom kmetijske družbe z upravniskim poročilom glavnega odbora, kakor se to godi pri »Matici Slovenski« in tudi pri društvu sv. Mohorja. Tudi pri teh dveh društvih se je uže predlagalo, naj bi se opustil imenik, a taki nasveti so se vsegar odklonili, češ, naj se spoznava po imeniku slovenska inteligencija mej sabo. Istotako bi bilo jako umestno, da bi se po imeniku, katerega bi izdajala kmetijska družba kranjska, med sabo seznanjali napredni kmetovalci in tako po mejsobnem znanji in dogovoru mogli ukreniti marsikaj koristnega za kmetijstvo.

Gospod nadučitelj Ribnikar podpira predlog predgovornikov, in sicer z istih razlogov.

Tajnik gosp. Pirc omenja, da se je glavni odbor uže večkrat o tej reči razgovarjal, zlasti prejšnje čase, ko je bilo po starih pravilih določeno, da je priobčevati imenik udov. Pripravljen je v društveni pisarni imenik v slovenskem in nemškem jeziku. A vsegar, kadar se je glavni odbor o izdaji imenika udov posvetoval, ustrašil se je velikih stroškov, kateri bi gotovo znašali nad 100 gld., ter jih raje porabil za nujnejše in koristnejše reči. A o priliki 125letnega praznovanja obstanka naše družbe pa misli vendar izdati glavni odbor imenik vseh družabnikov. To naznani naj vzame zbor na znanje.

Družbeni tajnik nadalje poroča, da Colsko-podkrajaska podružnica predlaga: »Glavni odbor kmetijske družbe naj deluje na to, da bi bilo dopisovanje mej družbo in podružnicami in narobe poštne prosto«.

Tajnik gosp. Pirc omeni, da je to vprašanje glavni odbor uže mnogokrat razpravljal, a dosegel ni ničesar, ker poštno ravnanje ni hotelo o tem nič slišati. Ker pa dopisovanje med glavnim odborom in podružnicami ni tako živahno, ker se glavne stvari le priobčujejo po družbenem glasilu »Kmetovalci«, drugo pa se razpošilja litografvano ali tiskano z markami po 2 kr., kar ne znaša ravno mnogo, ni se glavni odbor potezal za to reč, ker bi bilo itak brezuspešno. To poročilo vzame zbor na znanje.

Sedaj pride na vrsto poročilo o narodnogospodarskih rečeh. Tuhinjska podružnica nasvetuje: »Občni zbor naj se izreče proti vpeljavi zlate valute«. Zastopnik Tuhinjske podružnice gosp. župnik Kljun pravi, da zlata valuta bude morebiti godila trgovskemu stanu, za kmetijski stan nikakor ne bude koristna. Položaj kmetovalčev ali poljedelčev je popolnoma drug nego trgovčev. In saj tudi pri zlati valuti vrednost denarja ne bude stalna, in pri zlatu uvedla se bude ažijska. Tudi je treba natančno pozvedeti, kaka bo relacija. Naši poslanci v državnem zboru naj bodo torej jako oprezni in, dokler se vsa ta reč popolnoma ne razjasni, naj nikakor ne glasujejo za zlato valuto.

Gospod Peče meni, da vsa ta stvar nikakor ne spada k občnemu zboru kmetijske družbe, torej nasvetuje, da se o njej preide na dnevni red.

Društveni tajnik gosp. Pirc pravi, da mu je čast o tem vprašanji izraziti mnenje glavnega odbora, kateri je to reč razpravljal, žal da bude nasprotno načelom, katera je izrazil častiti zastopnik Tuhinjske podružnice gosp. župnik Kljun. Vprašanje o uravnavi valute je težavna reč, in zlasti naši družbi kot kmetijskemu zastopu bi se bilo težko izreči kar naravnost v nasprotnem smislu. Za kmetijstvo bi uravnava valetu bila v mnogih ozirih le koristna, kajti pomisli je, da mi tržujemo najbolj z državami, ki uže imajo zlato valuto. Avstrija izvozi vsako leto za več nego 200 milijonov vrednosti blaga, in to zlasti žita, živine in vina. Pri izvozu pa je vedno menjajoča se ažijska velika neprilika, ki bi se z uravnavo valute odpravila, in naša kupčija v inozemstvu bila bi na trdnjši podlogi. Priznati se pa tudi mora nadalje, da je po vladni predlogi ustanovljena relacija 119, ali da bo naš goldinar vedno vreden 2 fr. in 10 cent. ali 1 M. 70 V. kmetijstvu ugodna. Pozabiti dalje ne smemo, da ima naše kmetijstvo blizu štiri milijarde hipoteknega dolga, od katerega i tako dovolj obresti plačujemo, in če bi naš denar na vrednosti izgubil, bil bi to hud udarec za nas. Bojazen, da se to zgodi, je opravičena, ker bati se

je, da dobodo v Zjedinjenih državah severne Amerike tisti, ki so za prosto kovanje srebrnega denarja, večino. Nasledek bi bil, da bi naš goldinar izgubil veliko svoje vrednosti, kmetijstvo pa, ki izvažajo živino, žito i. t. d., trpelo bi največ škodo in cene kmetijskim pridelkom bi še bolj padle. Zaradi tega predlaga glavni odbor: «Občni zbor naj preko predloga Tuhinjske podružnice preide na dnevni red, pač pa naj izrazi željo, da se naši poslanci nikakor ne udao v predrugačenje od vlade postavljene relacije ter naj se odločno upirajo takojšnjemu plačevanju v zlatu, ki naj se le vpelje, ko bodo vse razmere za to ugodne».

Društveni predsednik gosp. cesarski svetnik Murnik omeni, da motivacija gosp. Pečeta, naj občni zbor o predlogu Tuhinjske podružnice preide na dnevni red, ker nima pravice o tacih rečeh razpravljati, ni opravičena. Društvena pravila določajo v § 2. pod črko h: «da v družbeno področje spadajo osobito te stvari: paziti na to, kako vpliva zakonodajstvo in uprava na zemljedejstvo, ter presojati in priporočati vse odredbe in uvedbe, ki jim je namen pospeševati umno kmetovalstvo in gozdarstvo.» Uredba denarne vrednosti pa jako zelo vpliva na kmetijstvo, kajti kmetovalec mora svoje pridelke prodajati, in to je zelo važno, kako ceno ima izkupljeni denar. Pri glasovanju vzprejme se nasvet glavnega odbora.

Družbeni tajnik poroča, da Tuhinjska podružnica nadalje predlaga: «Občni zbor naj se izreče za deželno zavarovalnico in za posilno zavarovanje».

Društveni tajnik gosp. Pirc omeni o tem predlogu, da se je o njem že razpravljalo v deželnem zboru in v dotičnem odseku državnega zbora. Vlada pa se je izrazila, da hoče sama svoje predloge predložiti. Faktično se bliža ta stvar uresničenju. Počakati je treba nekoliko časa, da vidimo, kaj ukrene zaradi tega važnega vprašanja državni zbor. To izjavo vzame občni zbor brez razgovora na znanje.

Društveni tajnik poroča, da Boštajnska podružnica predlaga: «C. kr. kmetijska družba naj ukrene delovati na to, da se nadaljno razkosavanje zemljišč potom zakona prepreči».

Tajnik gosp. Pirc opomni, da je državni zbor že vzprejel zakon za ustanovitev kmetijskih domov in ga ima vlada le še posameznim deželnim zborom predložiti, da po vzprejetem načrtu sklenejo po razmerah in potrebah posameznih dežel. Kolikor je govornik imel priliko govoriti s posameznimi deželnimi poslanci, mora pač izpovedati, da se niso nič kaj ogrevali za ta zakon.

Gospod Planinec, zastopnik Boštajnske podružnice, pa misli, da bi bilo vendar le koristno, da se tak zakon sklene, in nasvetuje, da se glavnemu odboru naroči, naj deluje v to pri deželnem zboru.

Tajnik Pirc se popolnoma strinja z nasvetom gosp. Planinca, kateri nasvet se tudi vzprejme.

Društveni tajnik Pirc poroča nadalje, da podružnica Kočevska nasvetuje: «C. kr. kmetijska družba naj ukrene naredbe, da se preprečijo nepravilike, ki jih delajo cigani». Poročevalec pravi, da ta pritožba je v zadnjih dvajsetih letih v enomer na dnevnem redu, a doslej so bili vsi sklepi in prošnje do c. kr. deželne vlade žal brezuspešne. Ali občni zbor naj se zopet obrne do deželne vlade, da vendar enkrat kaj določnega o tem ukrene.

Gospod Rohrman (Novo Mesto) pravi, da so cigani veliko, jako veliko breme kmetovalcu. Njih glavni posel je krađež, in kadar opraviijo ta svoj posel v eni vasi, gredo v drugo z enakimi namerami. Pri kraji zelo podpirajo cigane psi, katerih številno s seboj vodijo, kajti psi cigane pri tatinskem delu opozarjajo na vsakršno nevarnost. V prvi vrsti bi pač morala odrediti postavodajalna oblastva, da cigani psov, od katerih itak nič ne plačujejo, ne smejo s seboj voditi, in orožnikom bi moralo biti strogo ukazano, da jih jim uničijo. Država pa bi morala ciganom priskrbeti

tudi dela, kajti cigan rad dela. To se je videlo v Novem Mestu, ko so cigane najeli, da so delali cesto, in izkazali so se kot jako dobre delavce.

Gospod Keržič misli, da je v prvi vrsti potrebno pobrati ciganom orožje, katero vedno nosijo s seboj, da strašijo kmetovalce. Pri njem so bili pred kratkim cigani vsi oboroženi s pistolami. Delal pa cigan nikdar ni in tudi ne bode, pravi govornik; tega on ne verjame, kradel pa je in bode.

Gospod župnik Sajovic (Slavina) reče, da uže ljudska govorica pravi: «Kdaj je pa še kak cigan kaj delal?» In to je resnično. K večjemu da kovačijo in godejo, v prvi vrsti pa krađejo, delajo pa ničesar. Govornik pomni še iz mladih let, ko so strašili še rokovanjaci. Okrajni tedanji predstojnik Pajk je dal zapreti najnevarnejše v prisilno delarnico, drugim pa je oddelil delo po cestah. Rekel jim je, na tem kraji boš pobiral kamenje po cestah, zato bodeš dobil hrano pri tem in tem kmetu. Gorje ti pa, če ubežiš! Kadar prideš zopet v moje roke, slutil bodeš nasledke! In glejte! ugnal je Pajk rokovanjace. Ciganom naj bi se v božjem imenu uže dovolilo, naj hodijo po konjski kupčiji in z godbo po deželi, ali da bi s sabo vodili babe in otroke, to bi se jim moralo strogo prepovedati.

Gospod Rohrman misli, da bi c. kr. okrajnim glavarstvom treba bilo le v smislu govornikov energično ravnati, potem bi se tatinsko pohajkovanje ciganov uže ugnalo.

Tajnik gosp. Pirc smatra predlog Kočevske podružnice tako, da se glavnemu odboru naroči, naj v tem smislu sporoča c. kr. deželni vladi, da navede vse pripomočke, katere so se danes priporočali zoper cigane. V tem smislu vzprejme občni zbor predlog. (Dalje prihodnjic.)

Razglas kranjskim ovčarjem.

Podpisani odbor je ukrenil tudi letos porabiti državno podporo za ovčarstvo za nakup ovnov ter bode v ta namen kupil in razdelil po deželi dobre plemene ovne bergamaške pasme.

Izkušnja je pokazala, da našim krajem izvrstno ugaja „bergamaško ovčje plemo“, imenovano tudi „velikansko planinsko plemo“. Prednost tega plemena so hitra rast, velikost in teža, primerno dobra volna, velika mlečnost in rodovitnost (ovce imajo redno po 2 mladiča) ter izvrstna sposobnost za pašo. Ovce tega plemena niso vsled slabih pašnikov v svoji domačiji prav nič razvajene ter so utrjene zoper vse vremenske spremembe. Od družbe vpeljani ovni izvrstno uspevajo, visoki so od enega metra ter tehtajo nekateri čez 2 stara centa. Jagnjeta od njih so v dveh mesecih bila tako velika kakor stare ovce boljšega ali istrskega plemena. Imajo lepšo volno nego domače ovce, in celo majhne ovce so z največjo lahkoto skotila.

Podpisani odbor bode torej tudi letos oddajal te ovne, in sicer onim kranjskim ovčarjem, ki vložijo prošnjo, v kateri je od dotične kmetijske podružnice potrjeno, da se precjé petajo z ovčjo rejo (navesti je število ovac), in ki se zavežejo:

- 1.) da plačajo, kadar prejmejo ovna, glavnemu odboru 10 gld.,
- 2.) da bodo vzprejetega ovna obdržali najmanj dve leti za plemo, kolikor dopušča umna ovčja reja.

Nekolkovane prošnje je vložiti do

15. avgusta t. l.

pri podpisnem odboru.

Pristavek: Vsled želje večine onih ovčarjev, ki so prejeli lansko leto te ovne, pripravljen je podpisani odbor priskrbeti na račun naročnikov tudi ovce čistokrvnega bergamaškega plemena. Tisti torej, ki žele kako ovco imeti, naj to do gori naznanjenega dne semkaj sporoče ter pridenejo 5 gold. are. Ena taka ovca v Ljubljano postavljena stoji okoli 25 gold.

Glavni odbor c. kr. kmetijske družbe kranjske v Ljubljani.